AI-PULSEN

Arbetslösa och kompetensbrist – vad förklarar glappet?

Vad en samlad läsning av forskning och myndighetsrapporter säger om svensk arbetsmarknad

AI-Pulsen | Rapport 19

28 oktober 2026

Mats Lindholm · AI-Pulsen

Arbetslöshet, rekryteringsproblem och outnyttjad kompetens är olika utfall. När de läses tillsammans blir det tydligare var glappet finns och vilken fråga som behöver besvaras.

Strukturerad kunskapsöversikt med jämförande syntes.

1. Sammanfattning

Den här gången byter rapporten arbetssätt. Tidigare har AI-Pulsen främst analyserat platsannonser och andra data direkt. Här är huvudunderlaget i stället tio publicerade forsknings- och myndighetspublikationer. Vi jämför vad de är överens om, varför resultaten skiljer sig och vad den samlade bilden tillför.

Hur kan många vara arbetslösa samtidigt som arbetsgivare söker personal? Underlaget pekar på flera förklaringar: svag efterfrågan, specifika kompetensbehov och hinder på vägen till arbete. Även hur befintlig kompetens används behöver undersökas. [S1, S3, S6]

> **Huvudslutsats:** Att minska arbetslösheten, underlätta rekrytering och få bättre användning av kompetens är tre närliggande mål. Ett resultat för ett av dem visar inte automatiskt att de andra har förbättrats.

1. Bättre matchning kan samexistera med kvarvarande brist. AF:s modeller visar återhämtning för arbetslösas matchning 2017-2022. En annan AF-analys beskriver växande rekryteringsproblem över 2013-2023. Resultaten gäller olika utfall och perioder. De kan vara förenliga och ska inte läsas som en enda trend. [S5, S9]

2. Relevant utbildning gör inte alla andra hinder oviktiga. Ett svenskt experiment visar att längre pendlingstid minskade positiva arbetsgivarsvar även för ansökningar med relevant utbildning och erfarenhet. Skolverket visar samtidigt att uttalade behov kan förekomma inom utbildningsområden med relativt svag etablering. Det ena belägger en mekanism i ett urval; det andra pekar ut ett glapp att undersöka. [S4, S10]

3. Ett tillsatt jobb säger inte hur kompetensen används. Studier av matchning mellan förmågor, utbildning och arbete undersöker en annan dimension än hur snabbt ett jobb tillsätts. Därför behöver uppföljningen fånga både vägen in och arbetet som människor faktiskt får. [S3, S8]

Inför nästa beslut: Precisera vilket glapp som ska minska, för vilka personer och i vilka verksamheter. Följ sedan samma utfall, grupp och period. Det bygger vidare på rapport 15:s granskning av krav och rapport 18:s frågor om vägen till anställning. [R15, R18]

Översikten är en strukturerad kunskapssyntes, inte en statistisk metaanalys. Källorna gäller olika grupper och år och är inte helt oberoende. De ger ingen beräkning av hur stor del av dagens arbetslöshet varje förklaring står för.

2. Vad håller när studierna läses tillsammans?

Halmstads forskningsöversikt beskriver skilda former av mismatch i olika grupper och sektorer. Förklaringar behöver därför prövas i sitt sammanhang. [S2] Tabellen väger samman underlag som beskriver utveckling, skattar samband eller prövar en avgränsad mekanism.

Samlad bedömning av fyra förklaringar

Förklaring	Vad underlaget ger stöd för	Motbild eller kvarstående fråga
Efterfrågan och vilka som söker	Konjunktur och sammansättningen av arbetssökande påverkar tolkningen av arbetslöshet och matchningsmått. [S6, S9]	Utvecklingen skiljer sig mellan perioder och modeller. Hög arbetslöshet visar inte ensam att matchningen försämrats. [S7, S9]
Brist på nödvändigt kunnande	Kompetensbehov och rekryteringsproblem finns i avgränsade underlag. Utbildning kan möta vissa hinder. [S1, S4, S5]	Arbetsgivares uppgifter mäter inte sökandes faktiska förmåga. Utbildade personer når inte alltid ett matchande arbete. [S4, R18]
Geografi och tillträde	Avstånd kan påverka arbetsgivarens urval. Större arbetsmarknader förknippas i en annan studie med bättre användning av förmågor. [S8, S10]	Olika populationer och år. Studierna visar inte vilken del som väger tyngst nationellt eller att flytt hjälper varje person.
Hur kompetensen används	Att få arbete och att få ett arbete som motsvarar utbildning eller förmågor är skilda utfall. [S3, S8]	Formell utbildningsmatchning är en indikator. Den fångar inte allt kunnande eller all arbetskvalitet. [S3]

AI-Pulsens kvalitativa syntes. Ingen formell evidensgradering eller beräkning av orsaksandelar. Gemensamma källor och data redovisas i metodavsnittet.

> **Vad kombinationen tillför:** Det finns inte stöd för att välja en generell lösning utifrån en nationell bristbeskrivning. Först behöver vi ange vilket utfall som sviktar, för vilka personer och i vilka verksamheter.

Antal annonser och antal arbetslösa ger därför ingen färdig matchningslista. Annonsaktivitet behöver skiljas från unika lediga tjänster och faktisk tillsättning. Yrken, plats och period måste också stämma överens. [R18]

3. Varför ger rapporterna olika besked?

Frågan ”har matchningen blivit sämre?” kräver att vi anger vad som har blivit svårare. Fyra analyser illustrerar varför ett enda ja eller nej blir missvisande.

Fyra analyser - olika utsnitt

Källa och underlag	Huvudresultat i sin avgränsning	Viktig tolkningsgräns
AF 2025 [S5] Arbetsgivarsvar 2013-2023	Tecken på försämrad matchning i näringslivet även efter konjunkturhänsyn.	Mäter uppgivna ej tillsatta platser, även avstådda försök. Insamlingsmetoden ändrades 2020.
AF 2024 [S9] Inskrivna arbetslösa 1992-2022	Försämring efter finanskrisen; återhämtning 2017-2022.	Modellen beaktar grupper och delmarknader. Resultatet beror på modell och period.
Riksbanken 2025 [S6] Analys till 2024	Viss återhämtning, samtidigt som problem kvarstår.	Olika indikatorer ger olika perspektiv. Delar av vakansserien 2024 är framskrivna.
IFAU 2025 [S7] Nordisk jämförelse	Svenska tecken på ökad mismatch efter pandemin, men blandad evidens.	Enkla modeller och olika serier till 2022/2023. Slutsatserna betecknas som preliminära.

Resultaten är inte direkt jämförbara effektmått. Tabellen visar inte en rangordning av källornas kvalitet.

AF:s arbetsgivarundersökning övergick till webbenkät 2020. Svarsfrekvensen sjönk, och hur bortfallet påverkar trenden har inte fastställts. Återhämtningen i AF:s registermodell gäller i stället hur inskrivna arbetslösa matchas till arbete i förhållande till tillgången på jobb. [S5, S9]

> **Samlad tolkning:** En återhämtning för arbetslösas matchning behöver inte betyda att varje arbetsgivares behov blir lättare att tillgodose. Studierna har ingen gemensam population och period som låter oss mäta hela skillnaden.

Som illustration kan en verksamhet tillsätta en tjänst med någon som redan arbetar. Rekryteringen lyckas då utan att just den tillsättningen är en övergång från arbetslöshet. Det är ett logiskt exempel på skilda utfall, inte ett uppmätt resultat om följderna för hela arbetsmarknaden.

Jämfört med rapport 18 tillför detta en förklaring till varför olika lägesbilder inte behöver motsäga varandra. Nästa analys behöver pröva samma utfall under samma period innan skillnader tillskrivs en verklig förändring.

4. Arbetslöshet är ingen direkt kompetensmätning

En lägre genomsnittlig jobbchans kan uppstå på olika sätt. Alla grupper kan få svårare att hitta arbete. Genomsnittet kan också ändras när fler personer med låga initiala jobbchanser ingår bland dem som söker. AF:s analys skiljer dessa förlopp åt med registerdata och en matchningsmodell. [S9]

Gruppskillnaderna är inte en direkt mätning av kunnande eller vilja att arbeta. De kan fånga exempelvis språk och erfarenhet, men också andra hinder för tillträde, inklusive diskriminering. Det är därför för långtgående att översätta modellresultaten till att de arbetslösa har ”fel kompetens”. [S9]

Riksbankens genomgång tillför efterfrågan och deltagandet i arbetskraften. Arbetslösheten kan vara hög även när matchningsindikatorer förbättras, exempelvis om efterfrågan försvagas eller fler deltar i arbetskraften. [S6]

Samma signal kan kräva olika nästa fråga

Om ett högt tal främst speglar ...	Behöver vi undersöka ...
Färre möjligheter att få arbete	Vilka verksamheter rekryterar och hur jobbchanserna förändras?
Fler personer som håller på att etablera sig	Hur utvecklas samma grupps jobbchanser med tiden?
Ett avgränsat kompetensbehov	Vilket kunnande eller vilken behörighet saknas för de aktuella jobben?

AI-Pulsens tillämpning av S1, S6 och S9. Tabellen klassificerar frågor; den anger inte hur dagens arbetslösa fördelas mellan dem.

> **Vad jämförelsen ändrar:** Innan ett högt arbetslöshetstal används som argument för en viss utbildningsinsats behöver vi skilja brist på arbetstillfällen från hinder att nå de arbeten som finns.

Det lämnar utrymme för flera insatser. Utbildning kan vara viktig när nödvändigt kunnande saknas. Underlaget visar samtidigt varken att all arbetslöshet kan utbildas bort eller att alla sökande redan har det kunnande som efterfrågas. [S1]

5. Pendling: hindret finns på båda sidor

Geografisk mismatch väcker ofta frågan om arbetssökande kan pendla eller flytta. Kombinationen av två studier breddar frågan till hur arbetsgivare väljer och hur kompetensen används.

Det observerade mönstret. IFAU finner bättre matchning mellan förmågor och yrke på större arbetsmarknader. Studien gäller män i registermaterial från 1996-2013 och använder förväntad löneavkastning av förmågor som mått. Den visar inte att en flytt skulle förbättra utfallet för varje person. [S8]

Den prövade mekanismen. Carlsson och Eriksson slumpade bostadsadresser i ansökningar till åtta yrken i Stockholmsregionen 2017-2018. Sökande hade relevant utbildning och yrkeserfarenhet. Längre beräknad pendlingstid minskade sannolikheten för ett positivt arbetsgivarsvar. [S10]

> **30 minuter längre pendling: cirka 2,5 procentenheter lägre sannolikhet för ett positivt svar.** Huvudskattningens 95-procentiga konfidensintervall motsvarar en minskning på 1,0-4,0 procentenheter. Utfallet är exempelvis en intervjuinbjudan, inte en anställning. [S10, avsnitt 4.1]

Huvudanalysen omfattar 3 605 ansökningar. Namnen var svenskklingande och de fiktiva sökande 27-50 år. Studien fann inget stöd för en effekt av bostadsområdets socioekonomiska status i samma prövning. Resultaten gäller detta urval, inte geografins totala bidrag till svensk arbetslöshet. [S10]

Vad den samlade läsningen tillför. En större arbetsmarknad kan erbjuda fler möjliga kombinationer av jobb och kunnande, samtidigt som avstånd påverkar vem som får komma vidare. Studierna visar olika delar av den möjligheten; de följer inte samma personer eller perioder.

En fråga att pröva. I en avgränsad rekrytering: bedöms förutsättningarna för pendling konkret, eller används adressen som en genväg i urvalet? Följ vilka sökande som går vidare, accepterar erbjudanden och kan utföra arbetet. Detta är vår tillämpning, inte en utvärderad åtgärd.

6. Brist på utbildade - men svag etablering

Skolverkets nationella bild 2026 ger ett konkret skäl att följa mer än utbildningsutbudet. Inom restaurang och livsmedel finns bedömningar om brist, samtidigt som etableringen efter utbildning är relativt svag och en lägre andel arbetar i matchande yrken än inom flera andra utbildningsområden. [S4, s. 9-10]

Behovsbilden bygger på bland annat SCB:s prognos samt regioners och branschföreträdares bedömningar. Utfallet efter utbildning gäller tidigare kohorter. Skolverket efterlyser mer analys av orsakerna. Det är alltså inte visat att samma personer missar de jobb som ligger bakom bristbedömningen. [S4]

Tillväxtanalys breddar förklaringsramen till förändrade kompetensbehov och villkor som påverkar vilka som söker sig till eller lämnar yrken. Lästa tillsammans motiverar underlagen att undersöka vad som händer mellan utbildning och arbete. De avgör inte vilken av förklaringarna som gäller för restaurangområdet. [S1, S4]

Följ övergången, inte bara utbildningsvolymen

Led att undersöka	Vad behöver vi veta?	Relevant utfall
Utbildning till sökande	Söker utbildade de aktuella jobben, och på vilka platser?	Ansökningar till relevanta arbeten.
Sökande till anställd	Vilka krav prövas och var avbryts processen?	Urval, erbjudanden och tillsättningar.
Anställd till fungerande arbete	Används kunnandet och kan personen stanna?	Arbetsuppgifter, stödbehov och kvarvaro.

AI-Pulsens förslag till uppföljning. Detta är inte ett uppmätt flöde eller ett påstående om att ett visst led orsakar glappet.

> **Vad jämförelsen ändrar:** En bristbedömning räcker inte för att avgöra om fler utbildningsplatser är den viktigaste insatsen. Följ också om redan utbildade når och stannar i de arbeten där behovet uppges finnas.

Skolverket beskriver dessutom svårigheter att få sökande till vissa yrkesutbildningar inom komvux. Där kan hindret ligga före utbildningsstarten. Exemplen visar varför flera led behöver granskas, utan att alla utbildningsområden ges samma diagnos. [S4]

7. Vad syntesen ändrar inför ett beslut

Rapport 15 visade varför krav behöver kopplas till bedömning och utfall. Rapport 18 formulerade frågor om vad som behöver läras, visas eller utvecklas på arbetsplatsen. Denna syntes tillför en jämförelse mellan analyser av hela arbetsmarknaden och studier av enskilda hinder. [R15, R18]

Tre slutsatser att använda

Samlad slutsats	Vad den ändrar i bedömningen	Vad behöver följas?
Förbättring och kvarvarande brist kan vara förenliga.	Välj vilket utfall som ska förbättras: inträde i arbete, rekrytering eller kompetensanvändning.	Samma utfall, grupp och tidsperiod före och efter förändring.
Relevant kunnande avgör inte ensamt vägen till jobbet.	Undersök ett konkret hinder för tillträde innan fler sökande eller mer utbildning blir standardsvaret.	Vem går vidare, vem får ett erbjudande och vem kan ta arbetet?
Utbildningsbehov behöver läsas tillsammans med utfall.	Ta med övergången till relevant arbete när utbildning planeras eller ändras.	Examen, matchande arbete och kvarvaro för tydligt definierade kohorter.

AI-Pulsens tillämpning av syntesen. Raderna är beslutspunkter och uppföljningsfrågor, inte bevisade effekter av insatser.

Ett avgränsat nästa steg. Välj ett yrke i en region där rekryteringsproblem uppges finnas. Ange först vad problemet är och för vilka. Jämför sedan behovsbilden med vad som händer för relevanta arbetssökande eller utbildade. Behåll skillnader i period, population och definition synliga.

Nya data kan hjälpa till i den prövningen. Utbildningskataloger visar utbud; uppföljning efter utbildning visar grupputfall. Varken katalogposter eller områdesvisa tabeller kopplar i sig ihop en person med en ledig tjänst. Egna data blir därför ett möjligt komplement till syntesen.

> **Rapportens bidrag efter rapport 18:** Vi kan tydligare skilja konkurrerande förklaringar från studier som egentligen besvarar olika frågor. Det gör det lättare att välja vad som behöver undersökas innan en insats väljs.

Flera tidigare kunskapsöversikter gör närliggande kombinationer. Bidraget här är en användbar syntes för AI-Pulsens läsare. Någon tidigare okänd mekanism eller fullständig orsaksfördelning för dagens Sverige har inte visats.

8. Metod och källornas samband

Urvalet omfattar åtta huvudpublikationer och två kompletterande originalanalyser. Vi har sökt riktat efter svenska och nordiska kunskapsöversikter, makroanalyser och mekanismstudier, samt följt utvalda referenser till originalkällor. Sökningen är inte uttömmande eller förregistrerad.

Slutsatserna har jämförts efter fråga, utfall, population, observationsår, metod och begränsningar. Evidensmatrisen och sökredovisningen finns i det separata arbetsunderlaget. Vi gör ingen statistisk metaanalys eftersom mått och frågeställningar skiljer sig för mycket.

Publikationer är inte oberoende röster

Koppling	Konsekvens för syntesen
Tillväxtverket [S3] refererar till Riksbanken [S6] och IFAU [S8].	Återgivna resultat räknas inte som nya bekräftelser.
Riksbanken [S6] refererar till AF:s analys [S9].	Originalanalysen granskas; även dataunderlag kan överlappa.
Halmstad [S2] refererar till Tillväxtanalys [S1] och Carlsson/Eriksson [S10].	Översikten används för sammanhang; den avgränsade mekanismen hämtas från originalet.
IFAU [S7] är en reviderad version av ett Nordregio-kapitel.	Versionerna behandlas som samma forskningsarbete.

Detta är verifierade exempel på beroenden, inte en fullständig kartläggning av alla gemensamma data och referenser.

Samsyn betyder att relevanta resultat är förenliga med en slutsats. Olika besked granskas mot metod, period och population. En återgiven studie väger inte tyngre för att den förekommer i flera översikter. Vi har inte gjort en formell risk-för-bias-gradering eller en fullständig kartläggning av alla databeroenden.

Evidensstyrkan följer frågan: ett experiment kan belägga en avgränsad mekanism, en registermodell beskriva utveckling under givna antaganden och en arbetsgivarundersökning fånga upplevda hinder. Ingen av dessa typer kan ensam fastställa hela arbetsmarknadens orsaksbild.

Rapporten har genomgått egen käll-, slutsats- och layoutkontroll. Ingen oberoende dubbelgranskning har gjorts. De egna datapiloterna bedömer möjliga kompletteringar; de används inte som empiriska belägg för rapportens slutsatser. UHR:s ansökningsrapport ingår inte i syntesen.

Källor

Länkarna leder till originalpublikationerna. S1-S8 utgör huvudurvalet; S9-S10 kompletterar med kontrollerade originalanalyser. R15 och R18 anger rapportseriens utgångspunkt.

[S1] Tillväxtanalys, Arbetskrafts- och kompetensbrist - En kunskapsöversikt, 2024:01. Öppna källan

[S2] Högskolan i Halmstad, Regional kompetensförsörjning. Matchningsdilemmat - forskningsöversikt & intervjustudie, 2025. Öppna källan

[S3] Tillväxtverket och regionala medförfattare, Matchningsproblematiken på arbetsmarknaden, 2026, publikation 0572. Öppna källan

[S4] Skolverket, Utbud och efterfrågan på gymnasial utbildning - En nationell bild, 2026:11. Öppna källan

[S5] Arbetsförmedlingen, Rekryteringsproblem och dess konsekvenser, 2025. Öppna källan

[S6] Riksbanken, Matchningen på den svenska arbetsmarknaden, ekonomisk kommentar 1/2025. Öppna källan

[S7] IFAU, Anders Forslund, Mismatch, long-term unemployment and post-COVID labour market programmes in the Nordic countries, WP 2025:5. Öppna källan

[S8] IFAU, Erika Forsberg, Arbetsmarknadens storlek och matchning mellan förmågor och yrke, 2025:28. Öppna källan

[S9] Böhlmark, A. och Waisman, G. (2024). Hur effektiv är matchningen av arbetslösa till jobb? AF analys 2024:2. Öppna källan

[S10] Carlsson, M. och Eriksson, S. (2023). Do employers avoid hiring workers from poor neighborhoods? Scandinavian Journal of Economics 125(2), 376-402. Öppna källan

[R15] AI-Pulsen (2026). Kravet som inte försvann. Skills-first prövat mot svensk annonsdata. Rapport 15. Öppna källan

[R18] AI-Pulsen (2026). Varför saknas personal när så många söker jobb? Rapport 18, version 2, 14 oktober. Öppna källan